

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-53>

УДК 339.9

ВЕКТОРИ ПОДАЛЬШОЇ СПІВПРАЦІ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

VECTORS OF FURTHER COOPERATION BETWEEN THE UK AND THE EUROPEAN UNION

Мартусенко Ірина Валеріївна

кандидат географічних наук, доцент,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Західноукраїнського національного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3953-9903>

Martusenko Iryna

Vinnitsia Educational and Scientific Institute of Economics,
West Ukrainian National University

Стаття присвячена актуальним питанням формування дорожньої карти подальших взаємовідносин Великої Британії та Європейського Союзу після Brexit в нових реаліях сьогодення. Визначено позитивні та негативні зміни подальшого розвитку Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії і Європейського Союзу впродовж майже семи років після референдуму та трьох років після реалізації процедури Brexit. Виокремлено базові впливи на взаємне співіснування лідерів європейського континенту – геополітичний, економічний, торговельний. Прогнозуються ключові аспекти, які можуть вплинути на майбутні відносини ЄС та Великої Британії. Проаналізована макроекономічна динаміка провідних європейських країн. Запропоновано вектори та акценти, які визначатимуть подальшу спрямованість руху після Brexit для Британії та ЄС.

Ключові слова: Brexit, Європейський Союз, Велика Британія, зовнішньо-економічний вплив, геополітика, європейська економіка, співіснування Великої Британії та Європейського Союзу після Brexit.

The article is devoted to the topical issues of forming a roadmap for further relations between the UK and the European Union after Brexit in the new realities of today. The author identifies positive and negative changes in the further development of the UK and the European Union within three years after the implementation of the Brexit procedure. The basic influences on the mutual coexistence of the leaders of the European continent – geopolitical, economic, and trade – are outlined. The key aspects that may affect the future relations between the EU and the UK are predicted. The macroeconomic dynamics of the leading European countries is analyzed. The vectors and emphases that will determine the future direction of the post-Brexit movement for the UK and the EU are proposed. The question of the causes and consequences of the UK's withdrawal from the European Union arose not only after this legally significant action, but also long before. Historically, the United Kingdom has always differed from other EU member states in its unique expression of opinion and political position on many issues, and therefore it has been treated as a special subject. In today's environment, this issue is of particular relevance, as it is necessary to analyze the preconditions and consequences of such an exit in order to form a proper understanding of the current situation and possible changes that can be expected on a daily basis. Brexit has raised questions about the future role and influence of the EU as a global actor. The UK's exit from the EU places more responsibility on the remaining EU members to fill the vacuum and strengthen unity in this difficult period. Brexit may affect future trends and directions of European integration. It has sent a signal to other European countries that may be dissatisfied with their EU membership or have their own sovereignty concerns. Brexit may stimulate a rethinking of the EU's role and structure. All in all, Brexit has far-reaching implications for both the UK and the EU, covering the economy, politics, trade, international relations, and the internal social landscape. The future relationship and further implications of Brexit will depend on the decisions made by the governments and leaders of the countries, as well as their future interaction.

Keywords: Brexit, European Union, Great Britain, foreign economic influence, geopolitics, European economy, coexistence of the UK and the European Union after Brexit.

Постановка проблеми. Питання щодо причин та наслідків виходу Великої Британії з Європейського Союзу виникло не лише після

факту здійснення цієї юридично вагомої дії, а й задовго до цього. Історично так склалося, що Сполучене Королівство Великої Британії

та Північної Ірландії завжди відрізнялося від інших держав-членів Європейського Союзу своїм унікальним вираженням думки та політичною позицією з багатьох питань, тому до нього ставилися як до особливого суб'єкта. У сучасних умовах це питання набуває особливої актуальності, оскільки необхідно аналізувати не тільки передумови та наслідки такого виходу, а й вектори подальшого співіснування Великої Британії та Європейського Союзу, щоб сформувати належне уявлення про наявну ситуацію та вагомі зміни, які можна очікувати щодня.

Brexit спричинив розділення у суспільстві Великобританії та призвів до глибоких політичних, соціальних та географічних розколів. Існують різні погляди та перспективи щодо переваг і недоліків Brexit, що може спричинити напругу та подальші дискусії всередині країни. Brexit став причиною питання щодо майбутньої ролі й впливу ЄС як глобального актора [3]. Вихід Великобританії з ЄС покладає більше відповідальності на членів які залишаються в ЄС для заповнення вакууму та зміцнення єдності в цей складний період [5]. Brexit може вплинути на майбутні тенденції та напрямки європейської інтеграції. Він став сигналом для інших європейських країн, які можуть бути незадоволеними своїм членством у ЄС або мати власні страхи щодо своєї суверенності. Brexit може стимулювати перегляд ролі та структури ЄС. Саме тому дане питання залишатиметься вкрай актуальним й потребуватиме нових досліджень в умовах турбулентності сучасного світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Серед широкого кола питань сучасного євроінтеграційного розвитку не втрачають актуальності дискусії та обговорення процесу Brexit. Дослідженням проблематики євроінтеграції, співіснування та взаємозалежностей Великої Британії та Європейського Союзу присвятили свою увагу такі науковці як М. Макаренко, Л. Хомутенко, А. Задоя, О. Неприцький, І. Яковюк, А. Грубінко, О. Бруслик, Д. Дайнен, М. Полак, Л. Зідентоп, М. Емерсон, М. Леонард, В. Крушинський, Ю. Шишкова, О. Олійник та інші. Аналітичні аспекти «пост-Brexit» висвітлено у працях професора В. Юрчишина. Серед експертів, які цікавляться та досліджують власне проблематику виходу Сполученого Королівства з ЄС, передумови проведення референдуму, причини такого рішення, та вплив Брексіт на геополітику й подальші інтеграційні процеси є Т. Неприцька, Є. Попко, І. В. Співак, аналітична група

Українського центру економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова. В сучасних західних виданнях питанню співіснування GB та EU присвячені праці Davies N., Posen A., Marsh H., Stokes B.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на широкий обсяг досліджень у цьому напрямку, існує ряд питань, які стосуються практичних і теоретичних аспектів. Зокрема, можливий сценарій взаємодії основних геополітичних гравців, дезінтеграційного розвитку, сталі та перемінні аспекти, пов'язані з виходом Великої Британії з Європейського Союзу, його ефективністю та можливими наслідками для кожної зі сторін. На часі залишається прогнозування та розробка дорожньої карти та векторів подальшої співпраці Великобританії та Європейського Союзу. Всі ці питання потребують сучасного аналізу та більш глибокого дослідження. Враховуючи це, актуальною залишається необхідність у подальших наукових працях присвячених after-Brexit time.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз векторів подальшої співпраці Великої Британії та Європейського Союзу у пост-Brexit часі, можливих зовнішніх та внутрішніх впливів на цей процес, їх сталості або перемінності та розробка дорожньої карти майбутньої взаємодії цих геополітичних гравців в умовах турбулентного світу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нагадаємо, що у червні 2016 року Великобританія провела референдум, на якому більшість голосів (52%) підтримала вихід країни з Європейського Союзу, водночас 48% висловилися за залишання. Виборча кампанія, яка закликала повернути контроль над кордонами, фінансами та законами країни, знайшла відгук серед виборців. Голосування показало протиріччя між окремими частинами Великобританії: Англія (53%) та Уельс (52,5%) проголосували за вихід, тоді як Шотландія (62%) та Північна Ірландія (56%) проголосували за залишання. Також були виявлені інші розбіжності, наприклад, між поглядами мешканців великих міст та невеликих населених пунктів, різними віковими групами та соціальними класами [6; 7]. Починаючи з 1 лютого 2020 року, Великобританія покинула Європейський Союз і вийшла з європейських інституцій. Слід відзначити, що Brexit є складним процесом, і його повний вплив може зайняти значний час для прояву.

Діагностика політико-економічних причин та наслідків виходу Великобританії з Євро-

пейського Союзу, широко освітлених в площині інформаційних ресурсів, як Європи, так і України, дозволяє зазначити два визначальні наслідки Brexit. По-перше, це економічна поразка ЄС, але, одразу зазначимо, що це лише первинний та змінний ефект. Із ЄС вийшла п'ята економіка світу. ВВП Великої Британії за своїм розміром приблизно дорівнює ВВП 19 найменших економік держав-членів ЄС [4]. Тепер британської економіки у ЄС немає, і значить, у 2020 році існувала вірогідність, що економічно він буде поступатись. Brexit є політичною поразкою ЄС насамперед як великого геополітичного гравця. Коли нові держави вступали до ЄС, це робило його сильнішим. А коли потужна держава, друга економіка Європи, з ЄС виходить, це свідчить про його слабкість. І про нездатність нинішніх лідерів Євросоюзу знаходити адекватні відповіді на серйозні виклики.

По-друге, (саме цей наслідок є тривалим у геопросторовочасових координатах, та має усі ознаки сталості), насправді, пророцтва щодо знесення ЄС після Brexit – не виправдались, більше того, і Сполучене Королівство і ЄС успішно демонструють можливість подальшого співіснування в межах Європи та Світу, в реаліях коронавірусних шоків та російської агресії проти України, яка набула світових масштабів і спричинила істотний кризовий тиск на усе європейське співтовариство. Крім того, послаблення фінансових, економічних і торговельних зв'язків серед провідних розвинутих країн Європи могло за «ефектом доміно» спровокувати послаблюючий тиск на світову економіку – могло, але не спровокувало [1].

Проте, і ЄС і Велика Британія зазнавши змін, продовжують взаємну співпрацю. Окреслимо деякі позитивні та негативні аспекти, які варто відзначити.

Позитивні зміни для Великої Британії:

1. Суверенітет і контроль: Brexit надав Великій Британії більшу політичну самостійність, оскільки країна більше не підлягає безпосередньому впливу європейських інституцій.

2. Торговельна політика: Велика Британія може самостійно укласти торгові угоди з іншими країнами і регулювати свою власну торгівлю, що дає більшу гнучкість у веденні торговельної політики.

3. Міграційна політика: Велика Британія може змінювати свою власну міграційну політику та контролювати прибуття громадян з інших країн [11].

Негативні зміни для Великої Британії: в Євросоюзі є ринок і покупці для британських товарів, але нові митні правила роблять торгівлю не вигідною. Вихід Великої Британії з Євросоюзу спочатку фактично відрізав країну від європейських ринків. Економічний вплив – Brexit призвів до економічної нестабільності, зниження вартості фунта стерлінгів та можливих обмежень у доступі до європейського ринку. Складність торгівлі – зміна відносин між Великою Британією та ЄС призвела до збільшення бюрократії та труднощів у торгівлі товарами та послугами. Геополітичний вплив – Brexit позначився на ролі Великої Британії як геополітичного гравця, адже вона втратила членство в ЄС і доступ до його структур та програм, проте війна в Україні визначила нові базиси геополітичної сили, де політичним діям і Великої Британії, і Європейського Союзу належить виняткова роль [10].

Щодо Європейського Союзу:

1. Економічні наслідки: Втрата другої найбільшої економіки та чистого внеску Великої Британії в бюджет ЄС призвела до фінансових викликів для Унії.

2. Політична єдність: Brexit підкреслив нерозуміння та розколи в ЄС і викликав дебати про його майбутнє та необхідність реформ.

3. Зміна геополітичного контексту: Brexit призвів до зміни балансу сил у Європі та можливих впливів на геополітичні відносини в регіоні.

Варто пам'ятати, що Brexit – це складний процес, а його повний вплив може зайняти багато часу, щоб проявитися. Подальші події та розвиток відносин між Великою Британією та Європейським Союзом можуть привести до нових змін та викликів для обох сторін.

Перспективи взаємного співіснування Великої Британії та Європейського Союзу після Brexit є складними і можуть варіюватися залежно від політичних, економічних та соціальних факторів. Ось деякі ключові аспекти, які можуть вплинути на майбутні відносини:

1. Торгівля: обидві сторони зацікавлені у забезпеченні стабільних торгових відносин. Можливість укласти нові торговельні угоди та зменшення торговельних бар'єрів можуть покращити взаємодію. Проте, залишаються відкритими питання, пов'язані з послугами, фінансовим сектором та регуляторними стандартами.

2. Безпека та оборона: важливо, щоб Велика Британія та ЄС продовжували співпрацювати в питаннях безпеки, боротьби з тероризмом, кризового управління та оборони.

Обмін інформацією та спільні дії можуть сприяти забезпеченню безпеки в обох регіонах [4].

3. Співпраця в глобальних питаннях: Великобританія та ЄС можуть знайти спільні позиції та співпрацювати в глобальних питаннях, таких як зміна клімату, міграція, міжнародна торгівля та розвиток. Обидві сторони мають значний вплив і можуть спільно працювати для досягнення спільних цілей.

4. Ірландське питання: подальші розмови та домовленості щодо кордону між Ірландією та Північною Ірландією будуть важливим фактором у взаємовідносинах. Забезпечення мирного та стабільного співіснування на острові Ірландія залишається пріоритетом.

Варто пам'ятати, що більшість дослідників та економістів [1; 3; 5; 6; 8] вважали, що Brexit, який був реалізований у 2020 році, може призвести до значних економічних втрат як для Великої Британії, так і для залишкового ЄС. Зниження економічних, торговельних і фінансових зв'язків серед провідних розвинутих країн Європи могло створити послаблюючий тиск на світову економіку у вигляді ланцюжкової реакції. Проте на сьогодні немає можливості підтвердити або спростувати ці побоювання «в чистому вигляді» [1]. Спочатку виникла коронавірусна криза, яка почалася практично одночасно з початком процесу Brexit. Вона порушила глобальні виробничі, торговельні та інвестиційні зв'язки,

тому втрати, спричинені цією кризою, неможливо відокремити від негараздів, пов'язаних з Brexit [9]. Далі, після економічно успішного 2021 року (хоча коронавірусні шоки продовжувались), на сцену вийшла російська агресія проти України розпочата в 2022 році, яка набула масштабів світового впливу і створила істотний кризовий тиск на світове та європейське співтовариство [1; 2].

Макроекономічна динаміка під час коронавірусної кризи мала значно менший негативний вплив, і відновлення в 2021 році було швидким і значущим, так що ВВП трьох основних європейських країн у 2022 році досяг історичного максимуму [12; 13; 14] (рис. 1).

Позитивна економічна динаміка, що була започаткована, продовжилась і в 2023 році (табл. 1). ВВП Великої Британії зросла на 0,9% в порівнянні з попереднім періодом, випередивши показник Єврозони (+0,7%) і навіть перевищивши рівень до пандемії [10].

У той же час, стали помітними знижувальні тенденції, що в значній мірі пов'язані з «гібридним» підвищенням цін, особливо на енергетичні ресурси (що сильно вразило всю континентальну Європу через єдиний ринок). Починаючи з березня 2022 року, коли поширювалась російська агресія, в цей негативний вплив потрапили промисловість і сфера послуг, які також постраждали від санкційної політики.

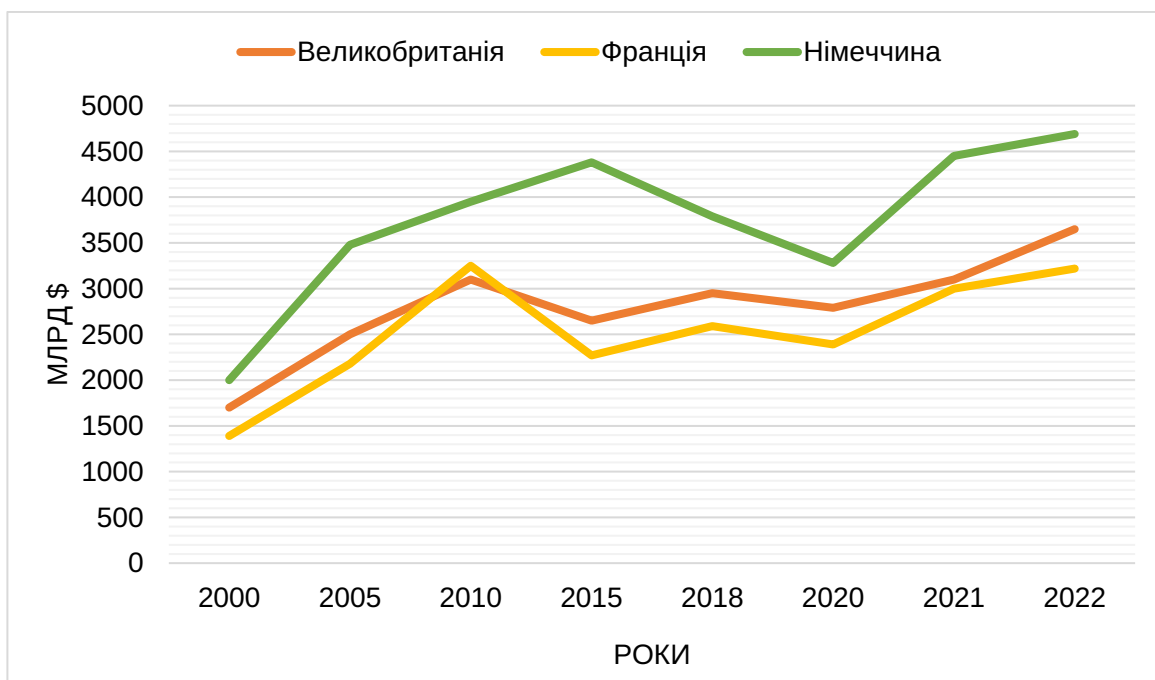

Рис. 1. ВВП провідних європейських країн

Джерело: за даними World Bank Indicators [14]

Таблиця 1

**Зростання ВВП, у терміни до та після пандемії,
4 квартал 2019 року до першого кварталу 2023 року, у %**

Вся Єврозона	Німеччина	Велика Британія	Франція	Італія
0,7	-0,3	0,9	0,4	0,1

Джерело: за даними OECD [15]

У 2023 році, OECD опублікувала свій новий прогноз щодо світового економічного розвитку у поточному році. Особливістю цього прогнозу є відображення впливу війни в Україні та руйнування або послаблення ланцюгів поставок і торгівлі на очікувані показники економічного зростання, зокрема у провідних європейських країнах (табл. 2).

Міжнародними експертами зазначається, що негативний вплив для Великої Британії внаслідок війни в Україні проявлятиметься через фінансові ускладнення; вищі ціни і порушення поставок; зниження інвестиційних та торговельних потоків, одночасно, геополітична роль Сполученого Королівства є позитивно актуалізованою. Також, це не спричинить економічної турбулентності. Варто зазначити, що поточні та прогнозні показники економічної динаміки Великої Британії виглядають більш привабливо, порівняно з провідними європейськими країнами. Це непряме підтвердження того, що песимістичні прогнози щодо розвитку Великої Британії після Brexit виявляються недостатньо реалістичними (що, в свою чергу, свідчить про позитивну дієвість поточного уряду країни).

Серед негативних факторів, що впливають на економічну динаміку європейських країн, несподівано виділяється проблема інфляції. Зростання цін 2021–2022 рр. було спричинене енергетичним шоком, а саме стрімким підвищенням вартості газу і нафти. Далі інфляція прискорилась у сфері продуктів харчування внаслідок російської агресії і зменшення експорту вітчизняних сільськогосподарських та продовольчих товарів на зовнішні ринки. Хоча в Європі не виникло дефіциту таких товарів, зростання світових цін не могло не вплинути на внутрішні ціни в Європейському Союзі. У той же час, споживча інфляція у Великій Британії не суттєво відрізнялася від

її континентальних сусідів, навіть з урахуванням того факту, що Велика Британія є більш залежною від імпорту сільськогосподарських продуктів [10].

Протягом останніх десятиліть Велика Британія забезпечувала стабільно високі рівні зайнятості і низькі рівні безробіття. Навіть у складний економічний період початку 2022 року Сполучене Королівство уникнуло зростання безробіття, хоча після Brexit ризик шокowego збільшення безробіття вважався значним [12; 13].

Структурно, обсяги зовнішньої торгівлі Великої Британії залишаються порівнянними з показниками Франції. Проте експорт обох країн значно поступається експорту Німеччини, яка традиційно є великим експортером, зокрема промислової продукції, і ймовірно ще довгий час таким залишатиметься (рис. 2).

Вихід Великої Британії з Європейського Союзу призвів до зменшення торговельної відкритості, хоча важко точно визначити вплив Brexit окремо від кризи, пов'язаної з коронавірусом, а також впливу на прямі інвестиції у Великобританію через зростання вартості транспорту та нові митні бар'єри [11].

Однак, Brexit (без коронавірусних чинників) може сприяти більшій збалансованості зовнішньої торгівлі Великої Британії. Наприклад, у 2020 році спостерігалось скорочення як експорту, так і імпорту, причому імпорт зазнав більшого зменшення. Значною особливістю зовнішньої торгівлі Великої Британії з початку 2023 р. є активний ріст обсягів експорту. Це почасти зумовлено тим, що Велика Британія поступово переключається з європейських ринків, які стають все більш консервативними у своїй структурі, на ринки Азійсько-Тихоокеанського регіону. У цьому регіоні Велика Британія має довгострокові міцні політичні, економічні і дипломатичні зв'язки, які перевищують

Таблиця 2

Прогноз OECD щодо економічного зростання лідерів Європи у 2023 %, у %

Вся Єврозона	Німеччина	Велика Британія	Франція	Італія
3,0	2,4	3,9	3,1	2,6

Джерело: за даними OECD [15]

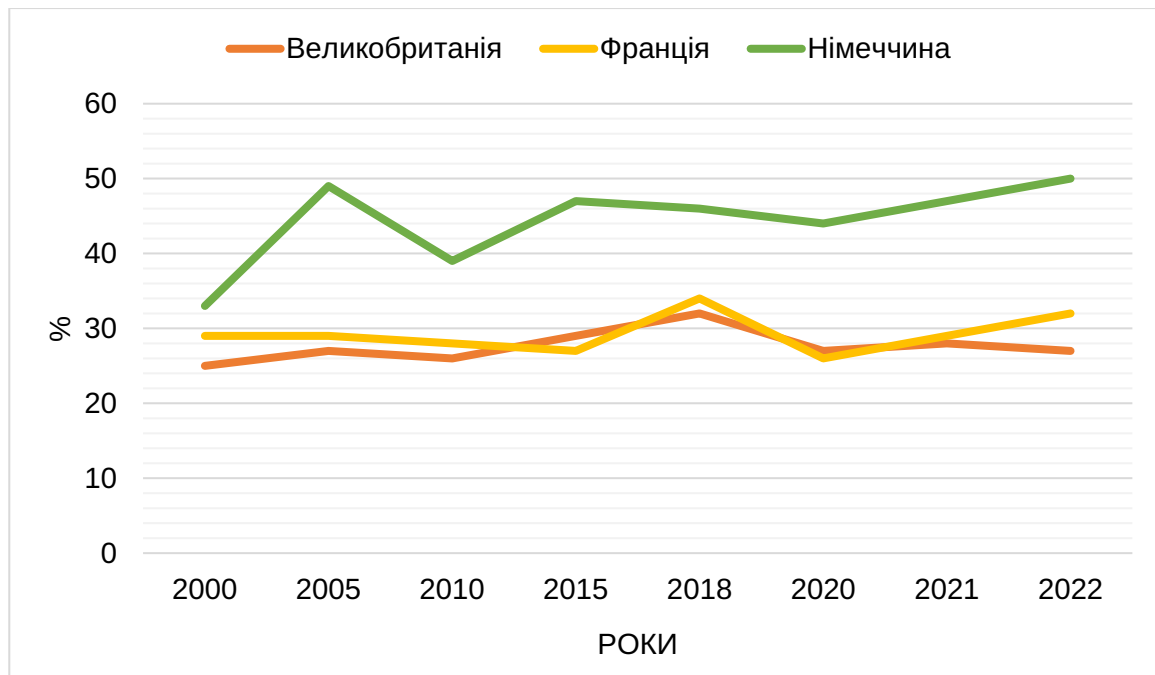

Рис. 2. Експорт товарів і послуг провідними країнами Європи, %

Джерело: за даними World Bank Indicators [14]

можливості багатьох інших країн Європи, їй вдалося залучити все більше торговельних, інвестиційних і людських ресурсів. Таким чином, структура торгівлі Великої Британії з країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону значною мірою впливатиме на зовнішньоторговельний баланс країни [1; 2].

Ще однією характеристикою зовнішньоторговельного балансу Великої Британії є висока частка високотехнологічного експорту в її структурі, яка перевищує п'яту частину від загального обсягу експорту (рис. 3).

Варто зазначити, що, незважаючи на високий загальний рівень експорту Німеччини, доля високотехнологічних товарів у її експорті є відносно низькою. Ці розбіжності у структурі експорту є ще одним аргументом на користь розширення експорту Великої Британії в Азійсько-Тихоокеанський регіон. Значну вагу має технологізація експорту для Великої Британії, оскільки країни Азійсько-Тихоокеанського регіону все більше акцентують увагу на інноваціях і технологічних досягненнях, які реалізуються в різних товарах і послугах. Існують підстави для твердження, що Велика Британія незабаром приєднається до Транс-Тихоокеанського партнерства, до складу якого вже входять конкурентоспроможні країни, такі як Австралія, Японія, Сінгапур та інші, що додатково зміцнить конкурентоспроможність британської економіки [1; 3].

У 2022 році Велика Британія займала одне з провідних місць серед країн-експортерів інвестицій. Приплив зовнішніх інвестицій до країни, яка має значні внутрішні капіталовкладення, ймовірно, має економічну природу, але також передбачає інші переваги, пов'язані з переказом капіталу. Сьогодні найактуальнішим питанням є експансія китайського капіталу до Великої Британії, а також до Європи загалом. Цей приплив інвестицій може бути виправданий, якщо пов'язаний з технологічним оновленням, яке інвестор привносить. Однак Велика Британія є однією з найбільш технологічно розвинутих країн з розвинутою системою послуг, зокрема фінансових. Це означає, з одного боку, відкритість і привабливість інвестиційної політики для всіх економічних суб'єктів, а з іншого боку, можливість наявності не тільки виключно економічних мотивів у великих потоках інвестицій до країни. Останніми роками уряд Великої Британії намагався зміцнити прозорість структури капіталу, що надходить до країни, дотримання трудових та інвестиційних угод щодо проектів, які реалізуються в країні, а також проектів злиття і поглинання, особливо з урахуванням китайського напрямку. Зрозуміло, що в таких умовах може збільшуватись незадоволення економічних і навіть політичних груп, які бажають закріпитись у приватних і державних структурах Великої Британії і не підтримують міцну позицію прем'єра країни [12; 13].

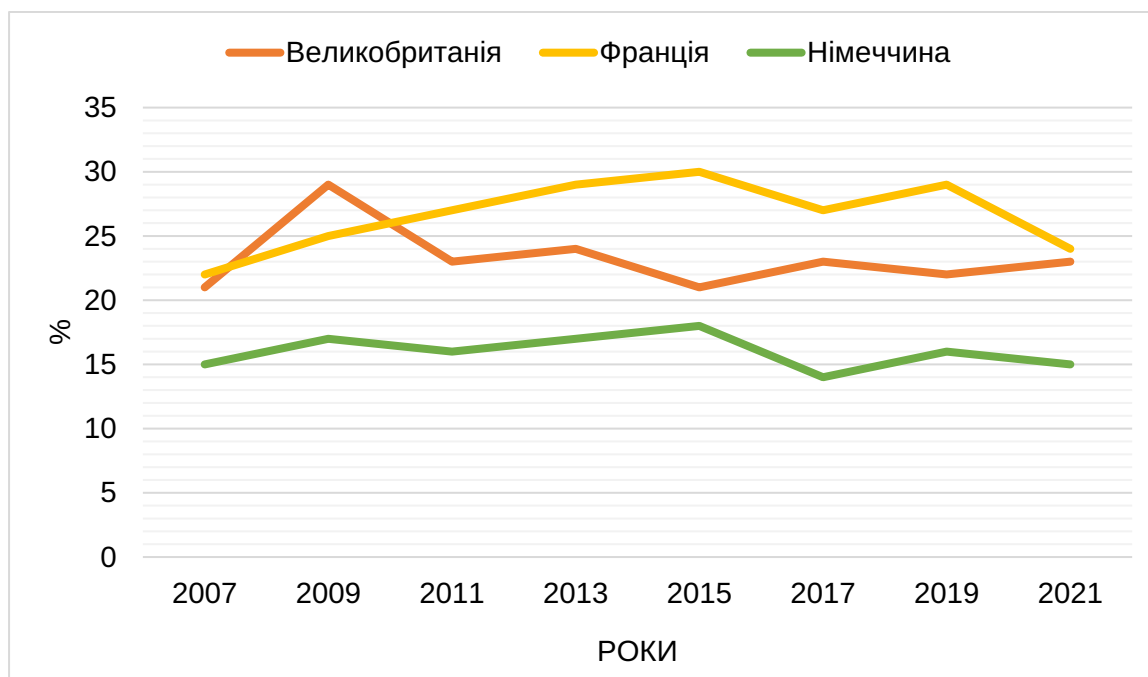

Рис. 3. Експорт високотехнологічної продукції провідними країнами Європи, % загального експорту переробних галузей

Джерело: за даними World Bank Indicators [14]

Варто враховувати, що протистояння між Великою Британією і Китаєм, крім прямих інтересів сторін, також обумовлене тим, що Велика Британія є одним із найближчих партнерів та союзників США. Останніми роками саме більшість економічних й політичних процесів, в яких бере участь Китай, відбуваються в контексті протистояння впливу США, що стало вже традицією. Ймовірно, подібні протистояння будуть помножуватись і посилюватись в найближчі роки [1].

Це підтверджено процесами, в основі яких лежить боротьба України та її партнерів-союзників проти широкомасштабної російської агресії. Немає сумніву, що серед ключових гравців, які захищають Україну, знаходиться Велика Британія і Європейський Союз, проте останній не є одностайним. І очевидно, такі та подібні партнерські відносини пов'язані з поточним керівником уряду Великої Британії.

Висновки. Отже, геополітичні та суспільно-економічні наслідки Brexit спричинили нестабільність у господарстві та суттєвий вплив на економічну ситуацію у Великій Британії та Європейському Союзі. Одним з основних результатів було зниження вартості фунта стерлінгів, а також переміщення діяльності деяких компаній з Великої Британії до інших країн ЄС. Також виникли складнощі в торговельних відносинах, зокрема після закінчення

перехідного періоду. Вихід Великої Британії із одного з найбільших внутрішніх ринків світу привів до перегляду торговельних зв'язків між Великою Британією та ЄС. Хоча були укладені Угода про зняття наслідків Brexit (Withdrawal Agreement) і Угода про торгівлю та співробітництво (Trade and Cooperation Agreement), деякі аспекти торгівлі відчували зміни та стали супроводжуватись додатковою бюрократією.

Майбутні відносини Великої Британії та ЄС будуть залежати від політичної волі обох сторін, рішень, які прийматимуться інституціями ЄС, а також внутрішньої політики Великої Британії. Переговори, діалог та вирішення спірних питань можуть бути ключовими елементами в побудові майбутніх стосунків між цими двома геополітичними суб'єктами. У майбутньому очікується налагодження ґрунтового і унікального партнерства, яке дозволить Великій Британії та Європейському Союзу зберегти співпрацю, побудовану протягом багатьох років, довірливі стосунки та спільну фронтальну боротьбу зі змінюваними загрозами сьогодення, турбулентністю сучасного світу зберігаючи при цьому повну самостійність та незалежність Великої Британії. Особлива роль у формуванні дорожньої карти подальших взаємовідносин Великої Британії та Європейського Союзу належить їх партнерству у векторі підтримки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Велика Британія після Brexit – не все пропало. Аналітична записка. Ред. В. Юрчишин. Київ : Центр Разумкова. 2022. URL: https://razumkov.org.ua/images/2022/07/11/gre_bri.pdf
2. Данило Слесь. Вихід з ЄС поставить під загрозу цілісність самої Британії. *The Economist*. URL: https://dt.ua/WORLD/vihid-z-yes-postavit-pid-zagrozu-cilisnist-samoyi-britaniyi-the-economist-201109_.html
3. Генрі Марш. Постімперська реальність. Політика Великої Британії та наслідки Брекзиту. Українська правда. 2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/11/3/7374821/>
4. Європейська інтеграція: навчальний посібник. За ред. М. Макаренка, Л. Хомутенко. Київ : ЦУЛ, 2014. 344 с.
5. Щербак В. В. Причини та наслідки виходу Великої Британії з Європейського Союзу. *Європейські перспективи*. 2021. № 4. С. 170–175. URL: https://ep.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/2021/11/170_SHHerbakov.pdf
6. Яковюк І. В. Brexit: причини і наслідки британського референдуму. *Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики* : зб. наук. ст. за матеріалами наук. конф., м. Харків, 24 трав. 2016 р. Харків, 2016. С. 25–29.
7. Davies N. Brexit, two years on – so far, so bad. URL: <https://www.investmentmonitor.ai/analysis/two-years-brexit-uk-eu>
8. Posen A. The UK and the global economy after Brexit. URL: <https://www.piie.com/research/piie-charts/uk-and-global-economy-afterbrexit>
9. Sylkin, O., Buhel, Y., Dombrovska, N., Martusenko, I., Karaim, M. (2021) The Impact of the Crisis on the Socio-Economic System in a Post-Pandemic Society. *Postmodern Openings*. 2021. № 12(1). P. 368–379. DOI: <https://doi.org/10.18662/po/12.1/266>
10. Stokes B. Euroskepticism Beyond Brexit. Pew Research Center. 2019. URL: <http://www.pewglobal.org/2019/06/07/euroskepticism-beyond-brexit/>
11. The consequences of a British exit from the European Union. URL: https://europeanmovement.eu/wpcontent/uploads/2016/05/EMI_16_PolicyPosition_Brexit_17_VIEW_FINAL.pdf
12. United Kingdom Consumer Spending. 1955–2019 Data and 2020–2022 Forecast. URL: <https://tradingeconomics.com/united-kingdom/consumer-spending>
13. UK Economic Outlook, April 2023. URL: <https://www.pwc.co.uk/services/economics/insights/uk-economic-outlook.html>
14. World Bank Indicators. URL: <https://data.worldbank.org/indicator>
15. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). URL: <https://stats.oecd.org/>

REFERENCES:

1. Yurchyshyn V. (2022) Velyka Brytaniia pislia Brexit – ne vse propalo. Analytichna zapyska [The UK after Brexit – not all is lost. Analytical note]. Kyiv: Tsentrazumkov. Available at: https://razumkov.org.ua/images/2022/07/11/gre_bri.pdf
2. Danylo Sles (2016) Vykhid z EU postavyt pid zahrozu tsilisnist samoï Brytaniï [Leaving the EU will jeopardize the integrity of Britain itself]. *The Economist*. Available at: https://dt.ua/WORLD/vihid-z-yes-postavit-pid-zagrozu-cilisnist-samoyi-britaniyi-the-economist-201109_.html
3. Henri Marsh (2022) Postimperska realnist. Polityka Velykoi Brytaniï ta naslidky Brekzytu [Post-imperial reality. UK policy and the consequences of Brexit]. *Ukrainska pravda*. Available at: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/11/3/7374821/>
4. Makarenko M., Khomutenko L. (2014) Yevropeiska intehtratsiia: navch. Posibnyk [European integration: a study guide]. Kyiv: TsUL, 344 p.
5. Shcherbakov V. V. (2021) Prychyny ta naslidky vykhodu Velykoi Brytaniï z Yevropeiskoho Soiuzu [Reasons and consequences of the UK's withdrawal from the European Union]. *Yevropeiski perspektyvy*, no. 4, pp. 170–175. Available at: https://ep.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/2021/11/170_SHHerbakov.pdf
6. Yakoviuk I. V. (2016) Brexit: prychny i naslidky brytanskoho referendumu [Brexit: causes and consequences of the British referendum]. *Yevropeiska intehtratsiia v konteksti suchasnoi heopolityky* : zb. nauk. st. za materialamy nauk. konf., m. Kharkiv, 24 trav. 2016 r. Kharkiv, pp. 25–29.
7. Davies N. (2022) Brekzyt, dva roky potomu – roky shcho vse pohano [Brexit, two years on – so far, so bad]. Available at: <https://www.investmentmonitor.ai/analysis/two-years-brexit-uk-eu>
8. Posen A. (2022) Velykobrytaniia ta svitova ekonomika pislia Brexit [The UK and the global economy after Brexit]. Available at: <https://www.piie.com/research/piie-charts/uk-and-global-economy-afterbrexit>

9. Sylkin O., Buhel Y., Dombrovska N., Martusenko I., Karaim M. (2021) Vplyv kryzy na sotsialno-ekonomichnu systemu v postpandemichnomu suspilstvi [The Impact of the Crisis on the Socio-Economic System in a Post-Pandemic Society]. *Postmodern Openings*, no 12(1), pp. 368–379. DOI: <https://doi.org/10.18662/po/12.1/266>
10. Stokes B. (2019) Yevroskeptytsyzm pislia Brexit [Euroskepticism Beyond Brexit]. Pew Research Center. Available at: <http://www.pewglobal.org/2019/06/07/euroskepticism-beyond-brexit/>
11. European Movement International (2016) Naslidky vykhodu Velykoi Brytanii z Yevropeiskoho Soiuzu [The consequences of a British exit from the European Union]. Available at: https://europeanmovement.eu/wpcontent/uploads/2016/05/EMI_16_PolicyPosition_Brexit_17_VIEW_FINAL.pdf
12. Tradingeconomics (2023) Spozhyvchi vytraty u Velykobrytanii. Dani za 1955-2019 roky ta prohnoz na 2020-2022 roky [United Kingdom Consumer Spending. 1955–2019 Data and 2020–2022 Forecast]. Available at: <https://tradingeconomics.com/united-kingdom/consumer-spending>
13. PwC (2023) Ekonomichniy prohnoz Velykobrytanii [UK Economic Outlook]. April 2023. Available at: <https://www.pwc.co.uk/services/economics/insights/uk-economic-outlook.html>
14. World Bank Indicators (2023). Indykatory Svitovoho banku [World Bank Indicators]. Available at: <https://data.worldbank.org/indicator>
15. OECD (2023) Orhanizatsiia ekonomichnoho spivrobitnytstva ta rozvytku [Organisation for Economic Co-operation and Development]. Available at: <https://stats.oecd.org/>